

11. Іпотечне кредитування в аграрному секторі економіки України : монографія / [М. Я. Дем'яненко, В. М. Алексійчук, О. Є. Гудзь, А. В. Сомик]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 106 с.
12. Саблук П. Не нехуйте думкою науковців, розробляючи програми розвитку села / П. Саблук // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 104. – С. 10.
13. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 211–212. – 15 листопада. – С. 3–14.
14. Іваськів В. Актуальна тема. Земельна реформа в Україні стримується через відсутність цілої низки законів [Електронний ресурс] / В. Іваськів // Укрінформ. – 2006. – 24 листопада. – Режим доступу : <http://www.kansas.ua/go/ru/articleResourceID22814categorytheearthpage.html>.
15. Гудзь О. Є. Проблеми становлення іпотечного кредитування в аграрному секторі економіки / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2004. – № 9. – С. 68–73.

УДК 332.1: 336.7

ББК 65.9 (4 Укр)

Приймак В.І., Пурдик В.В.

КОМПЛЕКСНЕ ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МЕРЕЖІ ВІДДІЛЕНЬ БАНКУ

Львівський національний університет імені Івана Франка,
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України,
кафедра інформаційних систем у менеджменті,
79008, м. Львів,
просп. Свободи, 18,
тел.: 0322394026, 0322743028,
e-mail: edean@lnu.edu.ua

Анотація. У статті висвітлено методологічні засади аналізу розвитку мережі банку в досліджуваних регіонах. Наведено й обґрунтовано чинники, які впливають на привабливість певного регіону держави для відкриття нових відділень банку. З використанням алгоритму побудови узагальнюючого показника оцінено регіони України стосовно їх привабливості для розширення мережі відділень банку.

Ключові слова: регіон, мережа відділень банку, інтегральний показник.

Annotation. The article is devoted to the methodological basis of analysis of the bank network in the studied regions. Presented and justified factors that affect the attractiveness of a region to open new bank branches. Using the algorithm of construction of synthesis indicator estimated regions of Ukraine on their attractiveness to the expansion of bank branch network.

Key words: region, bank branch network, integral indicator.

Вступ. Ефективність функціонування економічної системи значною мірою залежить від ефективної діяльності банківської системи держави. Розвиток мережі відділень банку – це запорука успіху банківського бізнесу. Однією з найважливіших складових частин політики комерційного банку, що забезпечує розвиток її мережі в регіонах, є оцінювання привабливості регіонів країни для відкриття нових відділень банку.

У літературі проблемам розвитку регіонів та банківської діяльності присвячено чимало наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників. Різні аспекти цього питання розглядали П.Беленький, Н.Мікула, Є.Матвеев, В.Беляєва, Ю.Качаєва, В.Шевченко-Марсель, В.Ходаківська, У.Грузевич, В.Зеленюк, О.Другов, М.Могильницька, М.Яремчук та ін. Серед наукових праць із цього питання заслуговують на особливу увагу роботи У.Грузевич “Регіональні особливості формування і розвитку інфраструктури фінансового ринку України” [1], О.О.Другова “Політика регіонального розвитку банківської системи України” [2].

Зазначимо, що розвиток банківської регіональної мережі повинен одночасно узгоджуватися зі стратегічною політикою банку й обов'язково враховувати особливості регіону. Правильно стверджують П.Беленький, Н.Мікула, Є.Матвеев, що конкурентоспроможність суб'єкта господарювання все більше залежить не лише від підприємливості власників і продуктивності працівників, але також від ефективності функціонування територіальних суспільно-господарських систем і їх здатності до формування сучасних дієвих структур, які результативно використовують наявну в регіоні сукупність факторів виробництва [3]. Тобто саме врахування середовища, яке складається на певному ринку, формування раціональної регіональної політики щодо економічних, суспільних, політичних, демографічних особливостей регіону сприяє підвищенню ефективності діяльності банку.

Характерною ознакою сучасного розвитку економіки України є високий рівень соціально-економічної диференціації регіонів. Це зумовлено низкою причин, зокрема, нерівномірним територіальним розподілом природно-ресурсного потенціалу та продуктивних сил, різним ступенем адаптації окремих регіонів до функціонування в умовах конкуренції, низьким рівнем спеціалізації регіонального виробництва тощо. Зазначений процес здійснює вплив і на фінансовий сектор економіки, що проявляється в неоднорідності регіональної розосередженості фінансових установ, у тому числі банківських установ.

Факт диференціації соціально-економічного розвитку регіонів України обов'язково повинен бути врахований при розширенні мережі банку з метою забезпечення його конкурентоспроможності. Рівень конкурентоспроможності банку безпосередньо залежить від ефективності його регіональної політики. Особливої актуальності це питання набуває стосовно банків, які мають чи бажають мати розгалужену мережу відділень, а отже, виникає потреба в урахуванні особливостей (соціальних, економічних, фінансових) різних територіальних одиниць. Від того, як побудована мережева структура банку, прямо залежить ефективність його діяльності. Тому одним з найбільш важливих і актуальних завдань є побудова й оптимізація ефективності мережевої структури відповідно до внутрішніх і зовнішніх чинників, які визначають діяльність банку.

У разі встановлення привабливості регіонів держави для відкриття нового відділення чи філії банку необхідно одночасно врахувати значення багатьох показників. Результати економічного аналізу завжди будуть більш достовірні й більш затребувані практикою, якщо в процесі його виконання використовуватимуться економіко-математичні методи [4] чи сучасні інформаційні технології [5; 6]. Тому в роботі для вирішення поставленого завдання використано розроблений автором алгоритм побудови інтегральних показників.

Постановка завдання. Питання щодо ефективної побудови мережі постає перед кожним банком, що прагне зміцнити свої позиції на ринку.

Основні завдання розміщення відділень банку полягають у:

1) відкритті нових відділень. Завдання виникають у випадку, коли банк планує розвиватися в новому для себе регіоні;

2) оптимізації існуючої мережі. Тут вирішується проблема реорганізації діючої мережі відділень. Завдання актуальні в разі злиття кількох банків або при необхідності знизити витрати та підвищити ефективність функціонування існуючої мережі відділень банку;

3) комплексних завданнях. Комплексна реорганізація мережі, що включає відкриття нових відділень й одночасне закриття збиткових відділень.

Незважаючи на різне практичне значення, для вирішення вказаних завдань використовуються дуже близькі підходи й економіко-математичні моделі.

Отже, метою нашого дослідження є оцінювання привабливості регіонів України для розвитку мережі відділень банку.

Результати. Формування мережі комерційного банку безпосередньо залежить від вирішення питання доцільного розміщення банківських територіальних підрозділів (філій та відділень) на певній території і здійснюється для досягнення банком визначених цілей, зокрема, збільшення обсягу продажу банківських послуг, нарощування своєї присутності в регіонах, обслуговування потенційних клієнтів у даному регіоні та ін.

Для ефективного функціонування мережі обов'язково потрібно врахувати економічні й соціальні особливості досліджуваних регіонів країни, тому під час створення мережі в абсолютно новій для банку області використовуються державна статистична інформація та дані соціологічних досліджень [9]. У тих випадках, коли проводиться реорганізація вже існуючої мережі, велику цінність становлять інформація про результати діяльності діючих відділень і дані про вже наявних клієнтів банку.

Науковці активно застосовують інтегральні показники, проводячи порівняльний статистичний аналіз різних економічних об'єктів за великою сукупністю ознак. Кожен комплексний показник, який використовується в практиці досліджень, має свої межі застосування і свої позитивні та негативні сторони. Пропонуємо побудувати для оцінювання розвитку регіону, з метою відкриття нового відділення банку, комплексні інтегральні показники, які дозволяють здійснювати багатовимірний порівняльний аналіз одночасно як у територіальному, так і в часовому вимірі.

В.Плюта подає алгоритм знаходження зведеного таксономічного показника рівня розвитку, який відображає сукупні зміни відразу в усіх розглянутих статистичних одиницях [7]. У разі прийняття управлінських рішень виникає потреба в комплексному просторово-часовому порівняльному аналізі розвитку регіонів. Виконати такий аналіз можна за допомогою модифікованого інтегрального показника, який би мав свої окремі значення для кожного регіону й кожного часового проміжку [8].

Розглянемо методику розрахунку інтегрального показника, який використовується в нашій роботі, для I регіонів і T проміжків часу. Нехай регіон характеризується J ознаками. На початковому етапі розрахунку величини цього показника формується тривимірна матриця початкових даних $X^{(t)} = [x_{ij}^t]$ ($i = \overline{1, I}; j = \overline{1, J}; t = \overline{1, T}$). У цій матриці індексу i відповідає номер регіону, індексу j – номер простого (первинного) показника, індексу t – номер часового періоду (року). Тобто x_{ij}^t – значення j -ї ознаки ($j = \overline{1, J}$) для i -го регіону ($i = \overline{1, I}$) за t -й проміжок часу ($t = \overline{1, T}$). Першим етапом розрахунків є стандартизація ознак за формулою

$$z_{ij}^t = (x_{ij}^t - \overline{x_j}) / \sigma_j, \quad (1)$$

де $\overline{x_j}, \sigma_j$ – відповідно середнє арифметичне й середнє квадратичне відхилення j -ї ознаки. Їх можна обчислити за формулами:

$$\begin{aligned} \overline{x_j} &= (\sum_{i=1}^I \sum_{t=1}^T x_{ij}^t) / IT, \\ \sigma_j &= \{ [\sum_{i=1}^I \sum_{t=1}^T (x_{ij}^t - \overline{x_j})^2] / IT \}^{1/2}. \end{aligned} \quad (2)$$

Унаслідок такої стандартизації відбуваються вирівнювання значень ознак і втрата інформації про якісну сторону цих ознак. Тому при потребі можна ввести вагові коефіцієнти, за допомогою них виконується впорядкування ознак за їх значущістю (пріоритетністю).

Урахувавши пріоритетність показників, поділимо їх на стимулятори й дестимулятори. Стимулятор – це такий показник, зі збільшенням якого збільшується величина інтегрального показника, а дестимулятор – навпаки, з його збільшенням величина інтегрального показника зменшується.

Наступний крок обрахунку комплексного інтегрального показника – побудова точки $P = (z_1, z_2, \dots, z_J)$, координати якої обчислюють за формулою:

$$z_j = \max_{i,t} z_{ij}^t, (i = \overline{1, I}; t = \overline{1, T}), \text{ якщо } j\text{-та ознака є стимулятором,} \quad (3)$$

$$z_j = \min_{i,t} z_{ij}^t (i = \overline{1, I}; t = \overline{1, T}), \text{ якщо } j\text{-та ознака є дестимулятором.}$$

(4)

Потрібно також знайти відстані d_i^t від цієї точки P до кожної точки $P_i^t = (z_{i1}^t, z_{i2}^t, \dots, z_{iJ}^t)$, яка відповідає i -му регіону за t -й проміжок часу. Якщо скористатись евклідовою метрикою, то

$$d_i^t = \left[(P_i^t - P)C(P_i^t - P)^T \right]^{1/2}, \quad (5)$$

де $C = (c_1; c_2; \dots; c_J)^T$, T – індекс транспонування.

Ці відстані використовують для розрахунку комплексного інтегрального (таксономічного) показника k_i^t величини чи рівня пріоритетності i -го регіону за t -й проміжок часу для відкриття нової територіальної одиниці банку:

$$k_i^t = 1 - d_i^t / d, \quad (6)$$

де $d = \bar{d} + a\sigma$,

$$\bar{d} = \frac{1}{I \cdot T} \sum_{i=1}^I \sum_{t=1}^T d_i^t,$$

$$\sigma = \left[\frac{1}{I \cdot T} \sum_{i=1}^I \sum_{t=1}^T (d_i^t - \bar{d})^2 \right]^{1/2},$$

a – деяке додатне число, яке вибирають так, щоб значення k_i^t ($i = \overline{1, I}$, $t = \overline{1, T}$) було в інтервалі $(0; 1)$, тобто $a = 2$ чи $a = 3$.

Економічна інтерпретація показника k_i^t така: рівень пріоритетності регіону є вищий у тому регіоні й тому проміжку часу, для якого комплексний інтегральний показник набуває більшого значення [8].

Використовуючи вищенаведену методику, де $a = 2$ і $C = (1, 1, \dots, 1)$, нами проведено розрахунки відповідних комплексних таксономічних показників для визначення рівня пріоритетності регіонів України, м. Київ і м. Севастополь для відкриття нової територіальної одиниці банку за 2008–2010 рр.

Оскільки, як було сказано, привабливість певного регіону держави для відкриття нових відділень банку чи реорганізації вже існуючої мережі доцільно визначати за допомогою значень відповідних часткових чинників у цьому регіоні, то розглянемо ті з них, які, на нашу думку, доцільно використати в розрахунках.

Кожен з названих чинників по-різному впливає на конкурентні позиції банку в певному регіоні. Дана позиція означає місце банку на ринку, яке може бути ним досяг-

нуте в результаті конкурентної боротьби, ураховуючи внутрішні можливості банківської установи й умови зовнішнього середовища.

На регіональному рівні узагальнюючим показником, який характеризує рівень розвитку економіки регіону, є валовий регіональний продукт. Він кількісно відображає обсяг виробництва товарів і послуг за певний період та визначає місце області (регіону) в економіці держави. Цей показник також розкриває рівень розвитку матеріального та нематеріального виробництва, ділову активність суб'єктів господарювання в даному регіоні, тому він впливає на привабливість регіону для розвитку банківської системи.

Низький рівень заробітної плати спричиняє низьку купівельну спроможність населення, низький рівень життя, високий рівень зовнішньої трудової міграції. Усе це перешкоджає розширенню виробництва товарів і послуг, спрямованих на внутрішній ринок, і негативно впливає на якість трудових ресурсів, що, у свою чергу, впливає на зменшення попиту населення на банківські послуги.

Зменшення рівня безробіття населення визначає соціально-економічний добробут населення та поліпшення фінансово-бюджетного становища в регіоні. Сьогодні населення в нашій державі є досить мобільним і швидко переміщується з депресивних регіонів у регіони з більш високим економічним потенціалом.

Розвиток підприємств й організацій в європейській регіональній політиці вважається одним з ефективних засобів усунення депресивності територій. Чим більша кількість суб'єктів підприємств та організацій у досліджуваному регіоні, тим вища привабливість і прибутковість економічного середовища. Такий показник, як кількість суб'єктів ЄДРПОУ, також характеризує спектр потенційних клієнтів банку та рівень розвитку підприємництва в конкретному регіоні.

Іноземні інвестори, переважно, надають перевагу урбанізованим регіонам з розвинутою інфраструктурою і наявністю кваліфікованих трудових ресурсів, тому чим більший обсяг прямих іноземних інвестицій у регіон, тим вищий його соціально-економічний розвиток.

Обсяги інвестицій в основний капітал є позитивним чинником привабливості регіону для розширення банківської мережі, оскільки він спрямовується в ті регіони та сфери діяльності, де можна забезпечити виробництво конкурентоспроможних товарів і послуг. Значною мірою соціально-економічний рівень розвитку регіону залежить від того, наскільки ефективними є потоки інвестицій.

Кожний регіон як суб'єкт ринкової економіки зацікавлений у збільшенні експорту як готової продукції, так і ресурсів. Цей показник визначає рівень розвитку зовнішньої торгівлі регіонів. Збільшення його сприяє зростанню ВВП держави. Обсяги експорту регіону безпосередньо залежать від його потенціалу, який надає інформацію стосовно здатності випускати товари та надавати послуги, конкурентоспроможні на зовнішніх ринках. При активному співробітництві з іншими регіонами відбувається перерозподіл фінансових потоків, тим самим створюється сприятливий клімат для структурних перетворень у реальному секторі економіки, формуються господарські довгострокові зв'язки, знижуються ризики як у виробничих, так і в банківських структурах регіонів.

На розвиток банківської системи країни впливають й інші фактори, зокрема, обсяг обороту роздрібною торгівлі. Добра динаміка обсягів роздрібною торгівлі характеризує в тому числі неухильно зростаючі доходи населення. Це – основний критерій соціально-економічної політики регіону. Даний показник дає можливість оцінити зміни в платоспроможному попиті населення. Скорочення обороту роздрібною торгівлі свідчать про зниження платоспроможного попиту населення.

На нашу думку, серед указаних факторів варто виділити кількість банківських установ. Саме цей показник у співвідношенні із чисельністю населення України, яке проживає в межах даного регіону, буде визначати рівень насиченості конкретної тери-

торії банківськими установами, а також забезпечує інформацію стосовно рівня інтенсивності банківської конкурентної боротьби в певному регіоні. Чим більшим є цей показник, тим більшою є конкуренція в досліджуваному регіоні.

Банківські сектори економіки в регіонах являють собою єдиний інституціональний суб'єкт, що здійснює прямі зв'язки в усьому ланцюзі економічних відносин і щодо кожного конкретного їх вияву, зокрема, від заощаджень населення. При однаковому значенні рівня розвитку банківської мережі вищою буде ефективність банківської системи, у якої є більший обсяг депозитів, тобто банки надають більше послуг щодо збереження заощаджень населення і суб'єктів господарювання.

Ефективнішою для суспільства є банківська система того регіону, в економіку якого вкладається більше кредитів, і, відповідно, більшим є індекс валової доданої вартості регіону. Саме кредитні операції становлять головну сферу діяльності комерційного банку й приносять йому значну частку прибутку.

Таким чином, для обрахунку інтегрального показника будемо використовувати такі показники:

1. Валовий регіональний продукт.
2. Розмір середньомісячної заробітної плати працівників.
3. Рівень зареєстрованого безробіття, який визначається як відношення кількості безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості населення, до середньорічної кількості населення працездатного віку.
4. Кількість суб'єктів Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України.
5. Прямі іноземні інвестиції.
6. Обсяг інвестицій в основний капітал.
7. Обсяг експорту.
8. Обсяг обороту роздрібною торгівлі.
9. Кількість банківських установ.
10. Обсяг заощаджень населення (сума депозитів).
11. Обсяг кредитів населення.

У розрахунках усі вказані показники, за винятком другого й третього, беруться стосовно всього населення відповідного регіону.

Усі наведені показники є стимуляторами, окрім кількості банківських установ і рівня зареєстрованого безробіття, їх узято при розрахунку як дестимулятори.

Для розрахунків було використано дані Держкомстату України [9]. Їх результати подано в табл. 1.

Таблиця 1

Величини комплексного інтегрального показника рівня привабливості регіонів України для відкриття нової банківської одиниці за 2008–2010 рр.

№	Регіон	2008	2009	2010
1	Автономна Республіка Крим	0,16	0,14	0,17
2	Вінницька	0,13	0,12	0,13
3	Волинська	0,14	0,13	0,14
4	Дніпропетровська	0,29	0,26	0,29
5	Донецька	0,25	0,30	0,23

Продовж. табл. 1

6	Житомирська	0,12	0,12	0,14
7	Закарпатська	0,14	0,13	0,14
8	Запорізька	0,23	0,19	0,22
9	Івано-Франківська	0,15	0,14	0,15
10	Київська	0,24	0,22	0,24
11	Кіровоградська	0,13	0,13	0,14
12	Луганська	0,19	0,15	0,18
13	Львівська	0,18	0,17	0,18
14	Миколаївська	0,18	0,18	0,19
15	Одеська	0,22	0,21	0,22
16	Полтавська	0,19	0,18	0,19
17	Рівненська	0,13	0,13	0,14
18	Сумська	0,13	0,13	0,14
19	Тернопільська	0,10	0,11	0,13
20	Харківська	0,21	0,19	0,20
21	Херсонська	0,15	0,14	0,15
22	Хмельницька	0,13	0,13	0,14
23	Черкаська	0,13	0,12	0,14
24	Чернівецька	0,13	0,12	0,13
25	Чернігівська	0,12	0,12	0,13
26	Київ	0,62	0,56	0,57
27	Севастополь	0,19	0,17	0,20

Отримані результати економічного аналізу засвідчують (див. табл. 1), що протягом досліджуваного нами періоду (три роки) найбільшою величиною інтегрального показника рівня розвитку регіону для відкриття нового відділення банку відзначаються м. Київ і Дніпропетровська, Київська, Донецька, Запорізька, Одеська області, а найменшою – Тернопільська, Вінницька, Житомирська, Чернівецька й Чернігівська області, тобто найбільші значення цього показника належать саме тим областям, які мають високий або середній рівень соціально-економічного розвитку.

Висновки. Розглянута методика побудови комплексного інтегрального показника дає змогу порівнювати регіони за рівнем пріоритетності з метою відкриття нового відділення банку. Результати розрахунків і виявлені тенденції дозволяють краще зрозуміти соціально-економічні процеси в Україні.

У статті представлений перелік соціально-економічних показників регіону, які, на нашу думку, мають визначальний вплив на процес розвитку банківської інфраструктури в регіоні. Ці фактори різнобічно відмічають рівень соціально-економічного розвитку регіону. Урахування соціально-економічних характеристик регіону при відкритті в ньому відділення банку один з важливих аспектів при вирішенні розглянутого питання.

Результати виконаного аналізу розкривають додаткову інформацію щодо стану соціально-економічної і фінансової сфери регіону, дають можливість визначити рівень добробуту населення та розвиненість підприємництва в області. Інший важливий аспект – це врахування соціально-економічних характеристик регіону при відкритті відділення банку в новому регіоні.

1. Груздевич У. Я. Регіональні особливості формування і розвитку інфраструктури фінансового ринку України / У. Я. Груздевич. ; Нац. банк України; Львів. банківський ін-т. – Львів : ЛБІ НБУ, 2004. – 182 с.
2. Другов О. О. Політика регіонального розвитку банківської системи України / О. О. Другов // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 1. – С. 56–60.
3. Беленький П. Ю. Конкурентність на транскордонних ринках / Беленький П. Ю., Мікула Н. А., Матвеев С. Е. – Львів : Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2005. – 214 с.
4. Приймак В. І. Математичні методи економічного аналізу : навч. посіб. / В. І. Приймак. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 296 с.
5. Skorupka D. Neutral Networks in Risk Management of a Project, 2004 AACE International Transaction, (CSC.1.51–CSC.1.57), The Association for the Advancement of Cost Engineering, USA. – Washington, 2004.
6. Скорупка Д. Гнучкість загальнодержавного ринку праці Польщі / Д. Скорупка, О. Голубник // Науковий вісник : зб. наук.-техн. праць. – Львів : НЛТУУ, 2011. – Вип. 21.11. – С. 295–301.
7. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях / В. Плюта. ; пер. с пол. – М. : Статистика, 1980. – 217 с.
8. Приймак В. І. Трудовий потенціал і механізми його реалізації в регіоні : монографія / В. І. Приймак. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 383 с.
9. Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

Рецензенти:

Борщук М.С. – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економічної політики і економіки праці Львівського регіонального інституту державного управління НАУД при Президентові України;

Лепак Р.І. – кандидат економічних наук, директор Департаменту організації Банку, стратегії і PR ПАТ “КРЕДОБАНК”.

УДК 336.77
ББК 65.29

Савич В.І.

МОДЕЛІ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ

ПВНЗ “Галицька академія”,
76006, м.Івано-Франківськ,
вул. Вовчинецька, 227,
тел.: 0342715159

Анотація. У статті досліджено комплекс питань теоретичного й практичного характеру, які пов’язані з іпотечним кредитуванням. Розглянуто головні моделі іпотечного кредитування. Обґрунтовано основи функціонування іпотечного кредитування в Україні.

Ключові слова: іпотека, іпотечне кредитування, моделі іпотечного кредитування.

Annotation. In the article investigational complex of questions of theoretical and practical character, which are related to the mortgage crediting. The basic models of the mortgage crediting are considered. Grounded bases of functioning of the mortgage crediting in Ukraine.

Key words: mortgage, mortgage crediting, models of the mortgage crediting.

Вступ. Будь-яке суспільство на будь-якому етапі свого розвитку вишукує найбільш ефективні способи ресурсного забезпечення відтворювальних процесів. Серед